

JAKUBOWICZ MAKSYMILIAN – filolog, filozof, pedagog, prof. łaciny, greki i literatury starożytnej, tłumacz, autor podręczników językowych, ur. w 1785 na Wołyniu, zm. 14 IV 1853 w Żytomierzu.

Studiował w Akademii Wileńskiej. W 1808 uczestniczył w seminarium przygotowującym do pracy nauczycielskiej. Ukończył seminarium filologiczne G. E. Grodka, pisząc łac. rozprawki: *De origine mythorum graecorum* oraz *Quomodo exercetur critica librorum veterum?* Prowadził badania zwł. nad twórczością Terencjusza. Po uzyskaniu magisterium uczył języków starożytnych w szkołach w Łucku, Święcianach, Świsłoczy, Warszawie. Od 1 IX 1824, aż do zamknięcia tej placówki w 1832 nauczał języka i literatury łac. oraz kultury starożytnej w Liceum Krzemienieckim; był też kierownikiem gabinetu numizmatycznego. W 1834 w nowo organizowanym Uniwersytecie Kijowskim objął stanowisko prof. zwyczajnego rzymskiej literatury (wykłady prowadził po łac.). Tu też kierował gabinetem numizmatycznym, a w 1836 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Filozoficznego. Gdy przypadła rocznica 25-lecia jego pracy zawodowej, przyznano mu emeryturę i odznaczenie, z prawem wykładania na dalsze 5 lat, wkrótce jednak został przeniesiony na Uniwersytet Moskiewski. Pracował tam do 1842, następnie powrócił do Wilna, aż wreszcie osiadł na stałe w Żytomierzu. J. zaliczony jest przez H. Struvego do tzw. filozofów katolickich, reprezentujących (wg opinii F. Gabryła) kierunek filozofii tradycjonalistycznej.

Dorobek piśmienniczy J. jest znaczny i różnorodny, choć o nierównej wartości naukowej. Rozpoczął od badań nad językiem pol. W trzech dziesięcioleciach między powstaniem narodowymi dynamicznie rozwijały się prace dotyczące gramatyki, w różnych ośrodkach pojawiały się podręczniki do nauki języka polskiego. J. opublikował swą *Gramatykę języka polskiego* (I–III, Wł 1823–1824), której ostatnie wyd. (pod nowym tytułem: *Gramatyka języka polskiego szkolna*, I–III, Wł 1825–1827) zastąpiło popularną i znakomitą pod względem naukowym *Gramatykę dla szkół narodowych* O. Kopczyńskiego, usuniętą z programu szkolnego z powodu zawartych w niej akcentów patriotycznych. Podręcznik J. nie zyskał popularności w Wileńskim Okręgu Szkolnym, nie wykraczał bowiem poza metodologię przyjętą przez Kopczyńskiego, podtrzymując poziom elementarno-popularny. Podobnie rzecz miała się z pracą *O sposobie uczenia języków* (Krzemieniec 1826). Natomiast

jego *Gramatyka języka łacińskiego* (I–IV, Krzemieniec 1825–1826) zyskała uznanie, zwł. tom trzeci, zawierający wypisy z literatury rzymskiej.

Wiele tekstów J. nie ujrzało światła dziennego, choć zostało przygotowanych do druku, m.in. *Historiae litterariae Graecorum et Romanorum adumbratio* oraz komentarze do pisarzy starożytnych. Opublikowano natomiast inauguracyjne wykłady uniwersyteckie: kijowski z 1834 – *De pulchro platonico* (Kijów 1840), i moskiewski – *De virtute Romanorum antiqua, eiusdem causis* (Mwa 1841). Za najważniejsze, aczkolwiek filozoficznie nieporadne dzieło J. uważana jest *Chrześcijańska filozofia życia w porównaniu z filozofią naszego wieku, panteistyczną* (I–III, Wł 1853). Książkę o wyraźnie apologetycznym wydźwięku, skierowaną przeciwko modnej wówczas filozofii G. W. F. Hegla i kręgu heglowskiego (J. G. Fichte, F. W. J. Schelling, V. Cousin, B. Trentowski, D. F. Strauss), sprzedano bardzo szybko, a J. jeszcze na tydzień przed śmiercią dokonywał ostatnich poprawek i korekty planowanego drugiego wydania.

Badania filozoficzne podjęte przez J. były wynikiem sprzeciwu wobec narastającej, jak sądził, groźby płynącej ze strony modnej wówczas i wpływowej filozofii Hegla. Obawiał się, że wpływy panteizmu i idealizmu typu heglowskiego negatywnie będą oddziaływać na wiarę katolicką. J. jako gorliwy katolik próbował szukać związków między wiarą a filozofią. W tym znaczeniu zaliczał siebie do filozofów katolickich (obok E. Ziemięckiej, F. Bochwica, F. Kozłowskiego). Uważał, że w kwestiach Boga i wiary filozofia nie ma nic do powiedzenia. Dowodzą tego jej dzieje, zwł. dokonania Platona i Arystotelesa, którzy – mimo chęci – nie zdołali wznieść się na poziom umożliwiający poznanie Boga. Dlatego filozofię należy traktować wyłącznie jako służkę religii: „Filozofii zatem jeden tylko jest przedmiot, a tym jest człowiek i jego życie” (*Chrześcijańska filozofia życia [...]*, 25). W kwestiach życia wiecznego, ostatecznego szczęścia czy dobra, filozofia musi wspierać się treściami pochodzącymi z doświadczenia religijnego. Bez bliskości z religią staje się, co najwyżej, formą ludzkiego obłąkania, marzenia, i nie potrafi „Boga poznać”.

J. rozważał kwestię modlitwy, źródła zła oraz zagadnienia kosmologii, którą, jak sądził, nie warto się zajmować, gdyż teksty biblijne zasadniczo wszystko w tej sprawie wyjaśniły. Ujawnił także elementy swej wizji

antropologicznej oraz zagadnienia obyczaju religijnego, teologii i Kościoła. Wszystko po to, aby wykazać, że, po pierwsze, nie należy ufać rozumowi, który w sprawach wiary oddaje tylko złe przysługi, a po drugie, że filozofię winno się ograniczyć do psychologii i etyki. Ten radykalny fideizm J. nie zjednywał mu zwolenników i ostatecznie przyczynił się do lekceważenia jego poglądów przez środowiska niekatolickie.

J. nie potrafił właściwie rozłożyć metodologicznych akcentów w kwestii stosunku wiedzy do wiary. Odwołując się do poglądów franc. filozofów (L. E. M. Bautaina, L. G. A. de Bonalda, F. R. de Lamennaisa) uważał, że rozum zasadniczo przeszkadza w dążeniu do osiągnięcia religijnie pojętej prawdy. Krytykował – wspólnie z bp I. Hołowińskim i I. Kraszewskim – koncepcję tzw. filozofii bezpośredniej, czyli takiej, która pragnie poznać prawdę bez pośrednictwa religijnego objawienia. Wystąpił w wielkiej kampanii polemicznej skierowanej przeciwko zwolennikom tej orientacji, zwł. przeciw B. Trentowskiemu, zarzucając mu pogaństwo, ateizm i zestawiając ze stanowiskiem D. F. Straussa, B. Bauera i L. Feuerbacha.

Z historycznego punktu widzenia dokonania filologiczno-filozoficzne J. stanowią zamkniętą kartę pol. filozofii katolickiej, choć w jej ortodoksyjno-katolickim nurcie odegrały w swoim czasie rolę godną odnotowania.

H. Struve, *Wykład systematyczny logiki, czyli nauka dochodzenia i poznania prawdy*, Wwa 1870 (pod nowym tytułem: *Historia logiki jako teorii poznania w Polsce*, Wwa 1911²); F. Gabryl, *Polska filozofia religijna w wieku XIX*, Wwa 1914, II 72–88; S. Herbst, PSB X 377–378; Z. Klemensiewicz, *Historia języka polskiego*, Wwa 1974, 1999⁷; S. Borzym [i in.], *Zarys dziejów filozofii polskiej 1815–1918*, Wwa 1983, 1986²; B. Dembowski, *Spór o metafizykę i inne studia z historii filozofii polskiej*, Wł 1997.

Jan Sochoń